

*„Szent elmélkedésit így magyarázásra/ Fel vevé
's fordítá Nemzete hasznára”*

Egy elmélkedésgyűjtemény, két magyar fordítás

Szerző neve: Berek Elza-Hajnalka

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

magyar–néprajz, IV. év

Témavezető: Dr. Gábor Csilla

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Kolozsvár, 2008. május 23–24.

*„Szent elmélkedésit így magyarázásra¹/ Fel vevé ’s fordítá Nemzete
hasznára’’²*

Egy elmélkedésgyűjtemény, két magyar fordítás³

Az eddigi kutatások szerint a 16–18. századi magyarországi kegyességi és meditációs irodalom legnagyobb része fordítás.⁴ Ekkor az írást és a fordítást egyenrangú teljesítménynek tekintették.⁵ A fordítások célja egybeesik az eredeti művek céljával, nem gyönyörködtetni akartak, hanem, hogy elérjék a kívánt célt, az eredeti mű hatásának visszaadására törekedtek.

Jelen dolgozatomban arra vállalkozom, hogy egy elmélkedésgyűjtemény⁶ eredeti latin változatát összehasonlítsam annak magyar fordításaival. A latin mű szerzője Johann Gerhard,⁷ akinek egyik legelterjedtebb, legtöbbször hivatkozott és legtöbb nyelvre lefordított⁸ művét, a *Meditationes Sacrae*,⁹ két ízben is lefordították magyar nyelvre. 1606-ban jelent meg először nyomtatásban, Jénában, majd számos kiadást ért meg. Első magyar fordítója Zólyomi Perinna Boldizsár¹⁰ volt. Tíz évvel az eredeti megírása után adta ki munkáját az eredetivel megegyező címen: *Ötven szentséges elmélkedések*. Második magyar fordítása időben távol keletkezett,

---

¹ A magyaráz a magyar szó származéka, jelentése: ’elmondja világosan, magyarul, magyarán’. Ebben az értelemben jelenik meg az idézetben.

² Ács Mihály 1710, *A’ Kegyes Olvasohoz*

³ Ez a dolgozat egy nagyobb terjedelmű munka részlete.

⁴ Tüskés 1997, 14.

⁵ Bartók 1993, 453.

⁶ Az elmélkedés vagy meditáció az Istenhez jutásnak, Isten és ezáltal önmagunk megismerésének gyakorlata, az Úr folyamatos szemlélése, állandó Istenre való rá gondolás. Kiemelhető a szubjektív jellege, a személyes érzések kapnak nagyobb hangsúlyt. Használati irodalomnak tekinthető, mely formáját tekintve is gyakorlati irányultságú.

⁷ Johann Gerhard 1582-ben született Quedlinburgban. Német lutheránus teológusként tartják számon, a lutheránus ortodoxia egyik megteremtőjének tekintik. 1616-tól jénai professzor. (Schmeling, é. n.)

⁸ A következő nyelveken jelent meg fordítása a magyaron kívül: német, svéd, francia, lengyel, holland, finn, retoromán, norvég, orosz, valamint három angol nyelvű. (Steiger 2000, 38.)

⁹ Egyesek *Quinquaginta meditationes sacrae* címen emlegetik e művet (lásd Knapp-Tüskés 1995, 157.), én viszont maradnék a *Meditationes Sacrae* mellett, a német szakirodalomhoz hasonlóan (lásd Steiger 2000 és Sträter 2000).

¹⁰ Zólyomi Perinna Boldizsár evangélikus egyházi író. 1607-től semptei és szeredi lelkesz. Thurzó Szaniszló udvari prédikátora, akinek kérésére fordította le a művet, előszavában neki is ajánlja. 1613-ban esperessé választotta a semptei egyházmegye. (Régi Magyar Költők Tára, 8., 1976.)

1745-ben adták ki Inczédy József¹¹ fordításában. Az ő műve a *Liliomok völgye*¹² címet kapta. Ennek négy kiadását ismerjük.

A két magyar fordítás (bár ugyanazon mű az alapjuk) önálló életet éltek a magyar nyelvterületen a 17–18. században. Az eredeti mű és a fordítások, valamint a két magyar munka között számos egyezés és különbség figyelhető meg, melyek a kötet különböző szintjein jelennek meg: a kiadások szerkezetében, az elmélkedések felépítésében, a hozzáadásban és az elvonásban valamint a szóhasználat terén. Ezekre szeretnék a következőkben reflektálni néhány, a fordítással kapcsolatos elméleti megközelítés után.

Fordítás, elméleti megközelítések

Petrőczy Éva Venutit idézve mondja el,¹³ hogy az első műfordítói kánon a 17. századra tehető. A fordításon ekkor egy eredeti szöveg újraírását értették, mely meghatározott poétikai és ideológiai szemléletet tükrözött. Több elv működött a fordítási gyakorlatban: egyesek teljesen hűek maradtak az eredetihez, még a latin szórendet is megtartották (pl. Marosvásárhelyi Gergely), Pázmány Péter már „latinizmusoktól mentes” fordításra törekedett.¹⁴ Ezt az elvet vette át Medgyesi Pál is, aki szerint „magyar módon kellene esni”¹⁵ ezeknek a népnyelvre átültetett műveknek.

A gyűjtemények párhuzamos vizsgálata alapján elmondható, hogy a két magyar fordító, Zólyomi és Inczédy, a Medgyesi Pál által is propagált fordítási gyakorlat mellett döntött. A két fordításban a tartalom és a megfogalmazás egyaránt fontosnak mondható, e mellett pontosnak is tekinthető a kor fordítási viszonyaihoz mérten. Magyaros szerkezeteket találunk bennük, nem találkozunk latinizmusokkal, ahogy Inczédy fordítása elé írt *Aprobatio* írója mondja: „válogatott Magyar stílus”¹⁶ van benne. Zólyomi viszont egyes esetekben

---

¹¹ Inczédy József 1688—1750 között élt. Református író, fordító. 1736-tól Erdély ítélőmestere, majd a református főkonzisztórium főjegyzője. (Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, 2006.)

¹² A könyvtári katalógusokban Gerhard neve alatt található meg, mivel a kiadásokból nem derül ki a fordító neve: egyik címlap sem említi, és a paratextusokból sem derül ki. Trócsányi Zoltán (1935, 23) egy Gulyás nevezetű sárospataki tanár leveléből értesült a fordító kilétéről, Szinnyi Józsefnél is már ez a név szerepel. Kurta József egy, a kolozsvári Teológia könyvtárában lévő kötet alapján hivatkozik Inczédyre, mint szerzőre, mivel e példány címlapján lévő possessori bejegyzés szerint ő a fordító (Kurta 2003, 91).

¹³ Petrőczy 2002, 22.

¹⁴ Gábor, 2004b, 24.

¹⁵ Medgyesi Pált idézi Gábor 2004b, 25.

¹⁶ Inczédy 1745, *Aprobatio*.

megtartja a latin citátumot, erre egy példa a XXXVII. elmélkedésben olvasható Ambrustól vett idézet latin nyelven. Ezt kurzívval szedi, a Pázmány Péternél jól ismert gyakorlathoz hasonlóan. Sok esetben a Bibliából vett idézetekkel is így jár el (Inczédynél is megfigyelhető a magyar nyelvű egyenes idézetek dőlt szedése).

Szajbély Mihály, bár a felvilágosodás fordítói szokásaira vonatkoztatva (viszont ebben a korszakban is felfigyelhetünk hasonló elvekre), három fordítástípust különböztet meg: szolgait (ami szóról szóra követi az eredetit), szorosat (ami az eredeti hű visszaadására törekszik) és a szabad fordítást, ami az alap meghaladását tűzte ki céljául.¹⁷ E kategorizálás szerint Zólyomi fordítása szorosnak mondható. Nem követi szóról szóra az eredetit, latinos szerkezetekkel nem találkozunk, mégis összességében teljesen megegyezik Gerhard művével (a felépítést, tartalmi sorrendet, filológiai pontosságot tekintve). Inczédy *Liliomok völgye* is szorosnak mondható, ha az egyes elmélkedések tartalmi fordítására gondolunk – bár sokban eltér Zólyomi hűségétől –, viszont a mű szerkezetét tekintve hajlik a szabad fordítás felé, mivel sokat változtatott az eredetin: megváltoztatta az elmélkedések sorrendjét, rímes prózába írta át.

Miután szemügyre vettünk néhány fordítói elvet, nézzük meg, hogyan jelennek meg ezek a szöveg különböző szintjein.

A kötetek szerkezete

A három elmélkedésgyűjtemény szerkezete nem egyezik meg egymással, viszont a különbségek mellett számos hasonlóságra is felfigyelhetünk.

Gerhard *Meditationes Sacrae* című műve a legtöbb kiadásban egy kötetben jelent meg a szerző egy másik munkájával, az *Exeritium Pietatisszal*. Zólyomi is lefordította ezt a művet, mely nála a *Kegyés és keresztien életnek négy rendbeli gyakorlása szép Isteni imádságokban* címet kapta.¹⁸ A Kolozsváron található kiadásból hiányzik ez a második könyv, az OSzK-beli példányokban viszont megvan. Feltehetőleg a kolozsvári példány is tartalmazta.¹⁹ Ez a második könyvecske az imádságok hasznáról, erősségéről szól. Az elmélkedésekkel együtt beszél róluk. Inczédy ezt a művet nem ültette át magyar nyelvre. Az ő

---

¹⁷ Szajbély 2001, 117.

¹⁸ Ez a mű az *Ötven szentséges elmélkedésekkel* egybekötve jelent meg magyar nyelven is.

¹⁹ A kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtárban lévő példány katalóguscéduláján lévő könyvtárosi bejegyzés szerint a második könyv hiányzik.

fordításának első kiadása az ötvenedik elmélkedés után véget ér. Ellenben A *Liliomok völgyének* későbbi kiadásai tartalmazzak egy *Toldalékot*, „*Mellyben Reggeli, Estvéli, utazásra és Penitentzia tartásra alkalmaztatott áitatosságok foglaltnak*”.²⁰ Ehhez három imádság tartozik: *Reggeli Könyörgés*, *Úton járóknak könyörgése*,²¹ *Minden-féle Rendekért*. Majd pedig *Istenes Uj Énekek* következnek, tulajdonképpen egy ének: *Keresztyéni Hitnek ágazatairól való Ének*.²² Ez a todalék hiányzik Gerhard és Zólyomi művéből is.

Mindhárom kötet elején található előszó. Ezekből a keletkezés körülményeiről, eredetéről, a meditáció funkciójáról és céljáról szerünk hasznos információkat, valamint gyakorlati útmutatásokat adnak a könyv használatára vonatkozóan.²³ Gerhard műve előtt egy előszó található: *Dedicatoria* címmel. Ugyanez a megnevezése Zólyomi fordítása előszavának is, *Az ötven szentséges elmélkedéseknek*, viszont nála ezt megelőzi az ajánlás.²⁴ Ezzel szemben Inczédy műve elején a *Kegyés Olvasóhoz szól*, majd pedig egy *Aprobatiót* találunk nála Deáki Józseftől.

Az előszavakat Gerhard művében a tartalomjegyzék követi (*Index*). Zólyominál is ez figyelhető meg, ő ezt a kötet summájának nevezi. Inczédy fordításában viszont nem találkozunk ezzel.

Loyolai Ignáchoz hasonlóan az elmélkedésgyűjteményt a következő részekre oszthatjuk: elmélkedés a bűnről, Jézus élete, szenvedése, végül pedig a feltámadás és a mennybemenetel.²⁵ Gerhard vizsgált művének középpontjában Jézus és az ő élete áll az örök életre vezető út gondolatával párhuzamosan. Krisztus életét a következő témák mentén szemléli: a világ hiábavalóságáról alkotott elképzelések, utolsó dolgok, bűnbánat, szenvedés, a kísértés és a szeretet árnyékában. Mivel Zólyomi fordítása hűnek mondható, az ő könyvszerkezete a Gerhárdéval megegyezik, így ennek alapján mutatnám be a témakörök váltakozását (Inczédy kötetével ebből a szempontból a későbbiekben foglalkozom). Ezek a műben a következő sorrendben szerepelnek: a bűn megismertetésével kezd, melynek

---

²⁰ Inczédy 1754, 347.

²¹ Hasonló cím alatt található ilyen könyörgés D. Huszti István *Az égre kézen fogva vezető kalauz* című elmélkedésgyűjteményének végén is: *Uton-járó ember rövid könyörgése*.

²² Inczédy 1754, 361.

²³ A paratextusok vizsgálata egy másik dolgozat tárgyát képezi.

²⁴ Zólyomi művét Lisztius Anna-Rosina asszonynak, Betlemfálwaji Gróf Thurzó Staniló úrnak ajánlja.

²⁵ Loyolai 1990, 70.

„gyógyítását”²⁶ a hitben látja. A penitencia gyakorlását és hasznát is kiemeli. A konkrét Krisztusról való elmélkedések fordulnak elő a legnagyobb számban Gerhardnál és a magyar fordítóknál. Ezek a meditációk a nevről, szeretetéről, kinszenvedéséről, az úrvacsoráról, mennybe menéséről szólnak. A következő meditációk az imádságról, angyalokról és a pokolról elmélkednek. Majd ismét Krisztus követéséről olvashatunk. Az emberi gyarlóságot számos elmélkedésben megcélazza: szól a lelkiismeretről, az alázatosságról, a fősვნységről, igaz szeretetről, élet rövidségéről, valamint a kísértések hasznáról, melyek megismerése, megvallása és elkerülése csupán Jézus segítségével történhet meg.

Gerhard és Zólyomi kötetének felépítése azonos. A latin műben ötvenegy meditáció található, hozzá hasonlóan Zólyomi fordításában is ennyi szerepel.²⁷ Inczedy műve viszont ötvenet tartalmaz, mivel a negyvenkilencedik és ötvenedik elmélkedést egybeolvasztotta. Nála ez a két fejezet az ötödik elmélkedés alatt található meg.²⁸ Zólyomi megtartotta Gerhard fejezeteinek sorrendjét, viszont Inczedy ezeket az emblémák témája köré csoportosította. Gerhard művének harmadik, 1614-es kiadásában ötvenegy embléma található,²⁹ amiből Inczedy József tízet vett át fordításába.³⁰ Knapp Éva és Tűskés Gábor Gerhard művét a „helyes életre tanító (via recta)”³¹ emblémás könyv-típus protestáns változatának tekintik. Sajnos a kolozsvári és budapesti könyvtárakban ez a kiadás nem található meg, így nem volt alkalmam ezek párhuzamos vizsgálatára. Ezért nem felelhetek azokra a kérdésekre, miszerint Gerhard könyvének melyik részéből valók az illusztrációk, ott ezeknek mi volt a funkciója, melyik embléma melyik elmélkedés előtt állt, mi volt a sorrendjük az eredeti műben. Így azt sem tudom megállapítani, hogy a képek alatti versek fordítások-e, vagy Inczedy saját szerzeményei, az emblémák feliratait változtatta-e a csoportosítás miatt, mennyiben egyeznek Gerhard emblémái Inczedy emblémáival. Ezek a vizsgálatok egy következő kutatásból derülnek majd ki.

Inczedy említést tesz előszavában az emblémák funkciójára:

---

²⁶ A meditációk gondolataik kifejezőbbé tétele végett gyakran nyúlnak az orvoslás terminológiáihoz: gyógyítás, orvoslás, patika, gyógyír, doktor, orvosság.

²⁷ Bár Gerhard és Zólyomi művének címe is ötven elmélkedésre utal, a gyűjteményekben ötvenegy található.

²⁸ Lásd a mellékletben a Fejezetek összehasonlítása című táblázatot.

²⁹ A korban elterjedt gyakorlatnak számított, hogy az eredetileg kép nélkül megjelent munkák későbbi kiadásokban már illusztrálva jelentek meg.

³⁰ Knapp–Tűskés 1995, 157.

³¹ Knapp–Tűskés 1995, 156.

„tíz szakaszokra osztván, mindenik előtt egy egy képes példázatban az utánna következő öt Elmélkedésbeli dólgoakat summáson ki-ábrázoltam, rövid strófátskákkal ugyan azokat meg-magyaráztam.”³²

Tehát minden ötödik elmélkedés előtt egy embléma található, ami a következő öt meditáció összegzését adja, így tíz egyenlő részre osztotta művét. Az emblémák után következő elmélkedések jelentősen hozzájárulnak ezek helyes értelmezéséhez. A meditációs könyvekre jellemző eljárás az, hogy a metszetek összefoglaló jelleggel állnak a szöveg előtt. Nézzük meg egy konkrét példán ezt a jelenséget. Inczédi József *Liliomok völgye* című fordítása második képeinek felirata *Ihol az Orvosság*.³³ Az embléma a következő öt elmélkedést fogja össze:³⁴ a VI. elmélkedést (*A' Bűnnek igaz meg-esmeréséről. A' Betegnek gyógyulása; Nyavalyája megvallása*), a VII. elmélkedést (*Az Penitentia tartás hasznairol. Christus kiáltja Mennyeiből; Térjete meg bűnetekből*), a VIII. (VIII.)³⁵ elmélkedést (*A' Könyörgésnek erejéről. A buzgó Imádság, az Egekig fel hág*), a IX. elmélkedést (*A' Penitentzia tartó Embernek a Christus szenvedésiből következő vigasztalása Christus Kereszt-viselése; Lelküinknek megéledése*) és a X. elmélkedést (*Istennel való meg-békéllésünkről. A' Christusnak áldozattya; bűneinknek bótánattya*). A képen egy forráshoz siető szarvas látható, valamint egy férfi, akinek a mellén egy vágás van, amelyet elérnek a nap sugarai. Az emblémához tartozó négy soros vers szerint a sebe mérge a szívét marja, melyet az „Igazság Napja”, vagyis az ítélet napja gyógyíthat meg. Majd a forráshoz siető szarvashoz hasonlítja magát, kinek szomját az orvos csillapíthatja. Knapp Éva és Tüskés Gábor szerint a „szarvas a vízfolyásnál” toposz emblémaként nagyon elterjedt volt a 17. század végén és a 18. század elején.³⁶ Knapp Éva szerint ez az embléma a lélek Isten utáni vágyát fejezi ki.³⁷ Az emblémát követő öt elmélkedés a bűn megismeréséről, a penitenciatartás üdvösségéről, a könyörgés erejéről, Jézus vigasztalásáról és Istennel való megbékélésről szólnak. Bár első látásra az embléma és az utána következő elmélkedések nincsenek szoros kapcsolatban egymással, mégis megfigyelhető az, hogy a meditációkban visszaköszönnek a képnek egy-egy elemei. Így például a VI. elmélkedésben Jézust erős kőszálhoz hasonlítja, melynek hasadéka Krisztus

---

³² Inczédy 1745, Kegyes Olvasó!

³³ Lásd mellékelt kép.

³⁴ Inczédi 1745, 27-50.

³⁵ Inczédi 1745-ös kiadásában két VII. elmélkedés szerepel, VIII. számozású nincs.

³⁶ Knapp-Tüskés 2004, 35.

³⁷ Knapp 2003, 110.

sebei, a belőle kifolyó víz pedig Krisztus vére.³⁸ Ez alapján a képen látható forrást úgy is lehet értelmezni, mint Krisztus vére, ami eloltja a szomját a szarvasnak, tehát Jézus szenvedései eloltják, behegesztik, semmissé teszik az emberek bűneit. Így ez a kép a szöveget is figyelembe véve Krisztus szenvedéseit ábrázolja az emberek bűne miatt, és egyben az emberek váltságát Isten előtt az ítélet napján. A VII. elmélkedésben a seb metafora jelenik meg, melyet a „mennyei orvos”-nak kell bekötöznie. Ez is az előző jelentéshez kapcsolódik, miszerint bűneinket Jézus gyógyíthatja meg, gyógyította meg kereszthalála által. A IX. elmélkedésben a seb a bűn metaforájaként jelenik meg. A X. elmélkedés összegzi az előbbi négyet, mintegy lezárásul ennek a résznek. Itt ki is mondja, hogy Krisztus sebei gyógyítják meg az ő sebeit is. Megjelenik a „mérő serpenyő”, mely a mű több helyén az utolsó ítélet metaforájaként van jelen. Ennek a résznek (az embléma és az öt követő öt elmélkedés) következtetése egy mondatban: mivel Jézus vállalta az emberekért a kezeséget, lásd meghalt értük, így az embereknek e szerint kell élniük. Az emblémák nem kapcsolódnak szorosan az őket követő elmélkedésekhez, viszont a hozzájuk tartozó meditációk fő gondolatai megjelennek azok jelképei között, valamint az embléma szimbólumai a meditációban magyarázatot kapnak, bár nem konkrétan az ábrázolásra utalva. Az emblémák a lényegi mondanivaló megnyilvánulásai lesznek ez által. Kettős funkciójuk van: művészi és intellektuális. Vizuálisan és verbálisan ábrázolják a dolgokat, amelyek megértése viszont értelmi műveletet követel.³⁹

A három kötet szerkezetét megvizsgálva láthattuk, hogy míg Zólyomi fordítása követi Gerhard kötetének felépítését, hasonló szerkezeti elemeket figyelhetünk meg nála. Inczedy viszont sokat változtatott rajta: megváltoztatta a fejezetek sorrendjét az emblémák beiktatása miatt, mivel ezek tartalma köré csoportosította őket; a második könyvet nem fordította le. Az elmélkedések struktúráján viszont nagyon keveset változtatott, Zólyomihoz hasonlóan.

Az elmélkedések felépítése

A *Meditationes Sacrae*ban és magyar fordításaiban az egyes fejezetek felépítése azonos, ami a fordítói hűségből és a műfaj kötöttségeiből adódik. Loyolai Ignác meghatározza, hogy milyen részei lehetnek a meditációnak. E szerint egy rövid bevezető

---

³⁸ Inczédy 1745, 30.

³⁹ Fabiny 1998, 28.

imával kell kezdeni, majd két „praeludium” következne, amelyet változó számú konkrét téma kifejtése kísérne, végezetül pedig a kollokvium, azaz a beszélgetés állna.⁴⁰

Loyolai Ignác megkötetéseiből képest viszont Gerhard és a magyar fordítások elmélkedéseiben nem figyelhetjük meg az általa követelt sorrendet és szerkezeti elemeket. Így ezekben a témát megjelölő cím után következik egy alcím, mely pontosítja a címet. Majd legtöbbször önmegszólítással kezd: a lelkéhez szól. Ez lehet egy kérdés, esetenként a lélek figyelmének felkeltése, felkérése a gondolkodásra. Megtörténik, hogy Krisztushoz fordul már a legelején. Ez után bünbánati rész következik arról, hogy milyen gyarló az ember, majd saját nyomorúságának és bűneinek a megvallásáról olvashatunk. Utána a címben megadott téma kifejtése következik. Ezt legtöbb esetben a Bibliából vett idézetek segítségével teszi meg, sok esetben egyháztatyák tanításait is felhasználja. Él a diszkurzivitással. Folyamatosan kibeszél a szövegből: hol lelkét, hol az olvasót szólítja meg, néha csak egy általános te-hez fordul, máskor Krisztushoz. A kifejtő és a magyarázó részek váltakoznak ezekkel a kibeszélésekkel. Zárásul egy könyörgést olvashatunk, melyet beleolvaszt a szövegbe. Gyakran csak pontosvevővel választja el az előző résztől az imát, amelyek lezárásul szolgálnak a bünbánó, dicsőítő részeknek. Az elején lévő megszólítás és a könyörgés keretként értelmezhető, melyek által lesz lekerekített a fejezet.

Megfigyelhető az az elmélkedésekben, hogy nem keveri a forrásokat egy meditáción belül.⁴¹ Tehát ha a doktorok írásait hívja segítségül mondandója hatásosabbá tételéhez, akkor nem hivatkozik a Bibliára is, és fordítva; vagy ha keveri is a forrásokat, az egyik csoport nagyobb súllyal van jelen. A továbbiakban két elmélkedésen szeretném bemutatni a fentebb említett szerkesztési elvet.

Gerhard XXXVII. elmélkedése, a *De studio castitatis. Christi, mens casta, cubile, Zólyominál Az tisztaságra való ügyeközetről. Tiszta iámbor élet, Chrisrtus nyugodalma* címet kapta, míg Inczédynél ez a XLV. elmélkedés *A' tiszta életnek gyakorlásáról. Tiszta és Szent életteddel; járhatz áldott ISTENeddel*⁴² cím alatt szerepel. Ez az elmélkedés is megszólítással kezdődik, akárcsak Loyolai Ignác követelményeiben. Itt az író egy általános olvasóhoz szól.

---

⁴⁰ Hivatkozik rá Zemplényi 2002, 25.

⁴¹ A források három csoportja különíthető el: Bibliára való utalások, egyházi gondolkodók nézetei és világi témájú példázatok. A szövegutalások és az idézetek alapján a Biblia áll az első helyen a források között, ezen belül is az Újszövetség könyvei. A középkori misztikus irodalom szerzői mellett elvétve találkozunk ókori filozófusokra való utalásokkal. Ezek a források főként a mű hitelét növelték, mivel ezek bizonyultak a legmegbízhatóbbaknak.

⁴² Inczedy 1745, 217–222.

A test tisztaságának megtartására hívja fel a figyelmet, valamint elmondja, hogy mitől kell óvakodnia az embernek. Felsorolja a tisztátalanságokat és az ezekre kapott büntetéseket. Saját maga szemlélésében sorolja fel a bűnöket, Ambrus doktort hívja segítségül a téma szemléletesebb kifejtéséhez. Ellentétbe állítja a földi örömök rövidségét az arra kapott kínok hosszúságával. A párhuzamba valamint ellentétbe állítás egyik bevált módszere az elmékedéseknek, a hatni tudás egy megnyilvánulása. Hieronimus doktortól mond el még itt egy rövid példázatot mondandója hitelesítésének érdekében. Kéri lelkét, hogy állandóan gondolkodjon az utolsó ítéletről. Végül pedig könyörög Istennek, hogy tartsa meg szentségben az embereket.

Gerhard *Meditatio de Nomine Jesu. Nomine quid Jesu suavius esse potest?* című elmékedése Zólyomi Perinna Boldizsárnál a IV., Inczedy Józsefnél pedig a XVIII. elmékedés. Ez a fejezet Jézus nevééről szól. A megszólítást követően Jézushoz esedezik. Könyörög neki, hogy a kegyelem idején legyen üdvözítője. Ez a megszólítás az imádságokkal mutat hasonlóságot. A bűnbánó ember vallomása kerül sorra, hitvány bűnösnek nevezi a beszélő magát. Majd a címben megadott téma kifejtése következik: Jézus nevének eredete (az angyaloktól kapta), miben segíthet a bűnös embernek az életben és a halál óráján ez a név: hivatkozhat rá az ítélőszék előtt. Hasonlatok vannak Jézus nevééről: igazságnak nevezi, szentnek és üdvösségnek. A rossz tettek megbocsátását Jézustól várja. Szabadító voltát emeli ki. Majd kérdések sorozata következik arról, hogy Jézus miben segítheti az embert. Végig az üdvözítőjének nevezi. Mivel Jézus nevében keresztkelgett, ezért az ő nevében fog meghalni is, mivel az utolsó ítéletkor is csak az ő neve mentheti meg. Majd egy imádság zárja az elmékedést, amelyben kéri, hogy Jézus ne hagyja elkárhozni.

Az egyes elmékedések felépítése a három műben azonos. Ami különbség van, az a zárlatban figyelhető meg. Az elmékedések nem követik a Loyolai Ignác által előírt szabályt, viszont a gyűjteményekben ezek a különbségek következetesen vonulnak végig. A meditációk sajátos szerkezete abból alakul ki, hogy az elmékedés során a lélek észreveszi saját bűnös állapotát, ezzel párhuzamosan rátalál Isten és Jézus jóságos cselekedeteire. Így válik a következő séma a meditációk szerkezetévé: bűnvallás, amiből a lélek erőt merít és Istenhez fordul.

Az elmékedésgyűjtemény és az elmékedések felépítése hasonló más elmékedések szerkezetéhez, nagy különbségek nem is lehetnek a műfaj által kialakított kötöttségek miatt.

Formai különbségek

A formai kivitelezésben is találunk eltéréseket a két magyar fordítás és az eredeti között. Ez legfőképpen abban ragadható meg, ahogy az egyes elmélkedéseket tagolják. Például Zólyomi több bekezdést különít el egy elmélkedésen belül, ezzel szemben Inczédy elmélkedései folyó szövegben vannak írva (Gerhard művéhez hasonlóan), és az is megtörténik, hogy ahol Zólyominál új paragrafus található, oda Inczédy csak pontos-vesszőt tesz. Így Zólyomi szövege sokkal átláthatóbb, tagolt, Inczédy szövege viszont egybefolyik, nem választja el a különböző gondolati egységeket egymástól, de megegyezik az eredetivel.

Másik különbség a formai kivitelezésben a hivatkozások jelölésének módjában figyelhető meg. Zólyomi a latin citátumokat dőlt betűvel szedi, Inczédy ezeket teljes egészében kihagyja művéből. Viszont a bibliai idézeteket mindketten kurziválják.

A *Meditatipnes sacrae*nak és magyar fordításainak formai kivitelezését tekintve kijelenthetjük, hogy Inczédy kötete áll közelebb az eredeti műhöz, Zólyomi tagoltabbá, könnyebben átláthatóvá tette.

Filológiai pontosság

A filológiai pontosságot tekintve is eltérnek a tanulmányozott művek. Gerhard a bibliai citátumokat kivéve nem él pontos hivatkozásokkal. A Bibliából származó példázatok, idézeteket pontosan megadja, viszont vannak források, amelyeket nem említ, ezeknek esetleg csupán szerzője nevét adja meg. A magyar fordítók közül Zólyomi tekinthető pontosabbnak a filológiai hivatkozásokat tekintve. Zólyomi hasonlóan jár el, mint Gerhard. Inczédynél észrevehető, hogy az egyházatyákat, középkori misztikusokat lehetőleg nem említi, viszont egyes esetekben megadja nevüket (azoknál a fejezeteknél, melyek teljes egészében az ő gondolataikra épülnek), valamint a Bibliából vett részeket sem hivatkozva pontosan. A misztikus írók neveinek elhagyása Inczédynél a felekezeti különbségekhez köthető.⁴³

Szóhasználat

A szóhasználat szempontjából nem találunk nagy eltéréseket. A fordítások párhuzamos vizsgálata során megfigyelhetjük, hogy egyes dolgokat más kifejezéssel

---

⁴³ A *Liliomok völgye Aprobatioja* szerint Inczédy Gerhard művét „Sz. Vallásunkhoz alkalmaztatta”.

neveznek meg a magyar szerzők. Így például megállapítható, hogy míg Zólyomi Prinna Boldizsár végig az ördög szót használja, addig Inczédynél a sátán nevet kapja ez az alak (Gerhardnál *Daemonum* néven jelenik meg). Ez az ördög-sátán ellentét mindkét fordításon következetesen végigvonul. Más, ennyire konzekvensen alkalmazott, jellegzetes szóhasználatbeli különbséggel elvéve találkozhatunk. Legtöbbször a két fordítás közötti időbeli távolság miatt vannak eltérések a nyelvhasználatban. Ilyen oka lehet az Akadémia–Oskola különbségnek is: Gerhard „cælesti Academia”⁴⁴ kifejezését Zólyomi „Mennyei Akadémiának”,⁴⁵ Inczedy „Mennyei Oskolának”⁴⁶ fordítja. Máskor viszont a fordításbeli különbségek ezek alapjai, mást értenek ugyanazon a szón. Az utóbbira lehet példa az, hogy a „nyers fa”⁴⁷ helyett Inczédynél „zöld fa” szerepel ugyanazon a helyen, Gerhard „planitiem”⁴⁸ szava Zólyominál a „sík mező”⁴⁹ kifejezésben jelenik meg, Inczédynél pedig „nagy térségű lapályként”.⁵⁰ Más szóhasználatbeli különbségek még a haszontalanság-hijábalóság (*venitati*) kettősség, valamint Krisztus-Messiás (*Christus, Jesus*) különálló használata.

A következőben néhány konkrét szöveghelyen szeretném bemutatni a szóhasználatbeli különbségeket. A kiemelt textusok párhuzamos láttatásával érzékeltetni próbálom a latin és a magyar fordítások közötti eltéréseket.

Johann Gerhard: <i>Meditationes Sacrae</i>	Zólyomi Perinna Boldizsár: <i>Ötven szentséges elmélkedések</i>	Inczedy József: <i>Liliomok völgye</i>
„Sis mihi Jesus in vita præsente, sis mihi Jesus in morte.” ⁵¹	„Légy énnékem Jezusom ez gyarló életben, légy énnékem Jezusom halálomban” ⁵²	„légy nékem Jézusom jelen való életemben; légy nékem Jézusom e’ Világról való ki- költözésemben” ⁵³

⁴⁴ Az *Academia* egyaránt jelent Akadémiát és iskolát is.

⁴⁵ Zólyomi 1616, XLIV. elmélkedés.

⁴⁶ Inczedy 1745, 246.

⁴⁷ Zólyomi 1616, II. elmélkedés.

⁴⁸ A *planus* szó származéka, szó szerinti jelentése ’tág mező’.

⁴⁹ Zólyomi 1616, XXI. elmélkedés.

⁵⁰ Inczedy 1745, 110.

⁵¹ Gerhard 1619, IV. elmélkedés.

„Miserere mei □ Medice, □ Salvator, □ Justitia, Amen.” ⁵⁴	„Ezokáért könyörölj raitam, ó egyetlen egy Orvosom, kívánatos üdvösségem, szentséges igasságom, Ámen.” ⁵⁵	„Könyörülj rajtam oh fő Orvos, ó Messiás; mert tökéletes igazság rajtad kívül nincsen más.” ⁵⁶
„O Domine, tua sancta voluntas fiat, sicut in caelo ita & in terra!” ⁵⁷	„Krisztus legyen meg a te szent akaratod mindenüt, miképpen a mennyben azonképpen ez földönis Ámen” ⁵⁸	„Uram Isten légyen meg e’ te akaratod, és tettzésed, Mennyen Földön mennyen veghez a’ te Sz. végezésed.” ⁵⁹

A fentebbi összehasonlító táblázatból is kitűnik, hogy a két fordítás tartalmilag megegyezik az eredetivel, csupán stiláris különbségek vannak a szövegek között. Tartalmi szempontból a magyar művek megegyeznek a latin szöveggel, viszont ezek sokkal erősebb képiséggel dolgoznak, több jelzót alkalmaznak, amelyek segítségével kifejezőbbé tudják tenni művüket. Sok esetben annak lehetünk tanúi, hogy a latin szöveg, bár kevesebb szóval, mégis ugyanazt mondja el, mivel egyes latin szavak jelentése nem írható le egyetlen magyar szóval. A legtöbb esetben a rímes próza követelményeinek eleget tevő Inczedy szövege tér el az eredetitől (például a táblázatban lévő harmadik idézetet figyelembe véve). A *Liliomok völgye* rímes prózában van megírva. Inczedy saját bevallása szerint is „a’ bé-fejező szókat az egymással való meg-egyezésre”⁶⁰ szabogatta. Nem tekinthető az egész szöveg ennek, (bár első kutatója, Trócsányi Zoltán, ezt állapította meg),⁶¹ hanem tartalmaz olyan részeket, amelyek

⁵² Zólyomi 1616, IV. elmélkedés.

⁵³ Inczedy 1745, 83.

⁵⁴ Gerhard 1619, VIII. elmélkedés.

⁵⁵ Zólyomi 1616, VIII. elmélkedés.

⁵⁶ Inczedy 1745, 129.

⁵⁷ Gerhard 1619, XXXI. elmélkedés.

⁵⁸ Zólyomi 1616, XXXI. elmélkedés.

⁵⁹ Inczedy 1745, 200.

⁶⁰ Inczedy 1745, *Kegyves Olvasó!*

⁶¹ Trócsányi 1936, 101.

erre a stílusjegyre vallanak.⁶² Ennek követelményeinek betartása számos változáshoz vezet a fordításban, mely a szóhasználatbeli különbségektől egészen a hozzáadásig megfigyelhető. Azonban sok esetben észrevehető, hogy Zólyomi épp úgy felcseréli az eredeti latin szavakat kifejezőbbekre, mint Inczédy, sok esetben pedig ő alkalmaz nagyobb újításokat.

A szóhasználatbeli különbség okai közé sorolható meglátásom szerint az időbeli nagy távolság okozta nyelvhasználatbeli különbség és a rímes próza kötöttségei, ami megkívánja az azonos végződésű szavak használatát Inczédynél.

Hozzáadás és elvonás

A szöveg kibővítése és szűkítése a *Liliomok völgyében* figyelhető meg leginkább. Zólyomi művében ezzel csak elvétve találkozhatunk. Inczédy már elmondása szerint is sokat változtatott Gerhard művén: „sok helyeken változtattam, hol kihagytam, hol pótoltam”.⁶³ Inczédy gyakran bővíti ki az eredeti szöveget. Néhol észrevehetően a rímes próza követelményei miatt, máskor csupán több hasonlattal próbálja kifejezőbbé tenni mondanivalóját. Van eset, hogy a már elkezdett történetet folytatja, tovább kommentálja, részletezi. Egyes dolgokat jobban kihangsúlyoz, tovább magyaráz, és emiatt lesz hosszabb az elmélkedése. Gerhard *De amondo solo Deo. Domino jung aris amore* címet viselő IX. elmélkedése lehet erre egy példa. Inczédynél ez az elmélkedés a XXXVII.⁶⁴ helyet kapta. E részben az ördögről esik több szó, az ő alakja körül figyelhető meg a tárgyalt különbség. Gerhard és Zólyomi csak megemlíti ezt az alakot, Inczédy viszont elkezd beszélni az ördög belső vívódásáról, szomorúságáról, őt tartja a legboldogtalanabbnak, mert nem szereti a „fő jót”. Gerhard és Zólyomi nem részletezi ezt. Inczédynél részvét olvasható ki az ördög iránt. Ez az aprólékos bemutatása az ördög lehetséges lelki állapotának Inczédy művének sajátja, szubjektív gondolatainak továbbfűzése.

Azért Zólyominál is felfigyelhetünk a hozzáadásra, mely a jelzők halmozásában érhető leginkább tetten.

---

⁶² A rímes szövegalkotás nagyban segíti a meditáció funkcióit. Ez által gördülékenyebbé válik a szöveg, nem válik monotonná. A rímes próza jelenléte könnyíti a megjegyezhetőséget. Könnyebben befogadhatókká válnak általa a meditációk közvetítette gondolatok. A rímes prózával a művészi teljesítménye is feltűnik a szerzőnek, ami segítségével hatásosabbá, könnyebben olvashatóbbá tudta tenni művét.

⁶³ Inczédy 1745, *Kegyes Olvasó!*

⁶⁴ Inczédy 1745, 170-177.

Az elvonásra is felfigyelhetünk Inczédynél a párhuzamos olvasás során. Ez azonban ritkábban jelenik meg, mint a hozzáadás. Gerhard *De seria ante usu sacrae coenae praeparatione. Christi sis providus hospes* című elmélkedése Zólyominál a XX., Inczédynél pedig a XXIV. elmélkedés.⁶⁵ Ennek az elején figyelhetjük meg azt, hogy míg Zólyomi hosszan fejtegeti a felkészülés szükségességét az elmélkedésre, ennek hasznosságát és célját, addig Inczedy ezt nem részletezi, csak kijelenti, hogy meg kell legyen. Egy másik példa lehet az elvonásra Gerhard és Zólyomi XXXVII. elmélkedése, a *De studio castitatis. Christi, mens casta, cubile* című, mely Inczédynél a XLV. elmélkedés.⁶⁶ Itt Zólyomi hosszan kommentálja az örök boldogság két kulcsát,⁶⁷ Inczedy viszont ezt a szövegrészt teljes egészében kihagyja.

Van, hogy egyszerűen elhagy az eredeti képekből vagy rövidebb, de kifejezőbb részekkel cseréli azokat fel.

Egy másik különbség az *Ámen* és *Könyörgés* szavak elhagyása vagy beékelése az elmélkedések záró részében. Bár ez nem szövegszinten jelenik meg, mégis elvonásnak, egyes esetekben pedig hozzáadásnak tekinthető. E kifejezés használata a meditációkban az imádságokból átvett sajátosságként tudható be. Zólyomi, az imádságok szerkezetéhez hasonlóan, minden esetben *Ámennel* zárja az elmélkedéseit. Az is általánosnak mondható elmélkedéseiben, hogy az ima részt a *Könyörgés* szóval nyitja meg. Ehhez képest Inczedy nem alkalmazza ezt az eljárást, nem ezzel a formulával kezdi a könyörgéses részét az elmélkedéseinek, valamint a zárásban sem jelenik meg az *Ámen*. Inczédynél a könyörgő rész nem válik el a szöveg többi részétől, sőt csupán pontos vessző választja el az előző gondolattól. Gerhard hozzájuk képest egyes esetekben kiteszi az *Ámen* szót, máskor viszont elhagyja az elmélkedése végéről. Ehhez képest lesz az *Ámen* szó elhagyása egyes esetekben hozzáadás, más esetekben elvonás. Az *Ámen* és a könyörgő rész megjelenésének különbségére magyarázat lehet a százötven évnyi különbség, ami alatt a műfaj távolabb kerülhetett az imádság szerkezeti elemeinek pontos betartásától, tovább folytatta önálló „életét”.

A kutatás következtetéseként elmondható, hogy Inczedy József Zólyomi Perinna Boldizsár művének ismerete nélkül fordította le Gerhard munkáját. Ez mutatkozik meg a szóhasználati különbségekből (melyek következetesen végigvonulnak a fordításokon. Pl.

---

⁶⁵ Inczedy 1745, 105–109.

⁶⁶ Inczedy 1745, 217–222.

⁶⁷ Az elmélkedés elején jelenik meg az a gondolat, hogy aki tanítványa akar lenni Krisztusnak, annak szent és tiszta életet kell élnie. Ennek elérésének, tehát az örök boldogságnak, két kulcsa van: a test tisztasága és az elmének szentsége. Nem szabad megrútítani, mivel a Szentlélek temploma.

Inczédynél egyszer sem fordul elő, hogy az ördögöt sátánnak nevezze), az elvonásokon, hozzáadásokon és a formai kivitelezésen is.

A fordítások különbségének lehetséges okai lehetnek meglátásom szerint az időbeli távolság, a műfaji kötöttségek változása, a rímes próza követelményei, a különböző felekezetekhez való tartozás, Inczédynél pedig az emblémák beillesztése a műbe. Ezek különféle intenzitással jelennek meg a szövegek különböző szintjein. A kötetek szerkezetében az eltérés Inczédy művében ragadható meg az emblémák beiktatása és az elmélkedések körük csoportosítása miatt. A meditációk felépítésében a három mű azonos egymással, itt nem találoztunk különbségekkel. A formai kivitelezésben Zólyomi tér el a többi változattól, nem az eredeti módon tagolta művét (ő tagolta, míg Gerhard és Inczédy folyó szöveg formájában írta meg). A szóhasználat terén a két fordítás közti különbségnek több okát is megtaláltuk: időbeli különbség, nyelvhasználatbeli eltérések, rímes próza. A hozzáadás és elvonás tekintetében Inczédy műve jelentette a vizsgálódás alapját, mivel az ő művében figyelhattunk fel leginkább ezekre. Mégis a két magyar fordítás ragaszkodott az eredetihez, a különbségek csak stílusosan változtattak az eredeti művön, a *Meditationes sacraen*.

Felhasznált irodalom

Ács Mihály [Zólyomi Perinna Boldozsár]

1710 *Ötven szentséges elmélkedések* Bártfa, RMK I, 1771.

Bartók István

1993 „Szükséges azért az jó fordítás, és hasznos...” *Vázlat az 1630–1700 közötti magyarországi fordításirodalom kritikátörénetéhez*, ItK, 451–469.

Fabiny Tibor

1998 *Rossz ízlés vagy művészi érték? Megjegyzések az embléma elméletéhez*, In Fabiny Tibor–Pál József–Szőnyi György Endre, *A reneszánsz szimbolizmus*, Szeged, JATEPress Kiadó, 21–31.

Gábor Csilla

2004 *Fordítás és nyelvteremtés a XVII. század irodalmi gyakorlatában*, In Magyarul megszólaló tudomány, Péntek János–Sándor Katalin–Zsemlyei Borbála (szerk.), Budapest, 21–30.

Husztai István

1705 *Az égre kézen fogva vezető kalauz*, Debrecen, RMK I, 1701.

Inczédy József

1745 *Liliomok völgye*, Nagyszeben

Knapp Éva

2003 *Irodalmi emblematika Magyarországon a XVI-XVIII. században, Tanulmány a szimbolikus ábrázolásmód történetéhez*, Budapest, Universitas Kiadó

Knapp Éva–Tüskés Gábor

1995 *Irodalmi emblematika és emblémarecepció Magyarországon 1564–1796*, In, Magyar Könyvszemle, 143–164.

Knapp Éva–Tüskés Gábor

2004 *Populáris grafika a 17-18. században*, Budapest, Balassi Kiadó

Kurta József

2003/1 *A 18. századi építőirodalom egyik erdélyi kiadványa: Johann Gerhard: Liliomok völgye. 1745.*, In. Református Szemle, 89–93.

Loyolai szent Ignác írásaiból

1990 Összeállította Szabó Ferenc S. J., Róma.

Petrőczy Éva

2002 *Fél-szentek és fél-poéták*, Budapest, Balassi Kiadó

Schmeling, Gaylin R.

é. n. *Gerhard – Theologian and Pastor*.

Sträter, Udo

2000 „*Wie bringen wir den Kopff in das Hertz*”, *Meditation in der Lutherischen Kirche des 17. Jahrhunderts*, Gerhard KURZ (ed.), *Meditation und Erinnerung in der frühen Neuzeit*, Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht Verlag, 12–35.

Johann Anselm STEIGER

2000 *Meditatio sacra. Zur theologie-, frömmigkeits- und rezeptionsgeschichtlichen Relevanz der Meditationes Sacrae (1606) Johann Gerhards*, Gerhard KURZ (hrsg.), *Meditation und Erinnerung in der frühen Neuzeit*, Göttingen, 37–55.

Szajbály Mihály

2001 „*Idzadnak a' magyar tollak*”. *Irodalomszemlélet a magyar irodalmi felvilágosodás korában, a 18. század közepétől Csokonai haláláig*, Budapest, Akadémiai Kiadó, Universitas Kiadó

Trócsányi Zoltán

1936 *Egy illusztrált protestáns barokk könyv, az első magyar makáma*, Hungária Kiadó

Trócsányi Zoltán

1935 *Egy illusztrált protestáns barokk könyv, az első magyar makáma*, In. *Könyvtári Szemle*, 2. szám, II. évfolyam, 23.

Tüskés Gábor

1997 *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai*, Budapest, Universitas Kiadó

Zemplényi Ferenc

2002 *Műfajok a reneszánsz és barokk között*, Budapest, Universitas Kiadó

Zólyomi Perinna Boldizsár

1616 *Ötven szentséges elmélkedések*, Bártfa, RMNY 1100.

Inczédy 1745, rézmetszet

Az elmélkedések sorrendjének összehasonlító táblázata

Johann Gerhard: Meditationes Sacrae	Zólyomi Perinna Boldizsár: Ötven szentséges elmélkődések	Inczédy József: Liliomok völgye
I. Devera peccatorum agnitione. <i>Sanat confesio morbi.</i>	I. Az bűneknek igaz esméretiről. Az igaz vallás betegségét gyógyét.	VI. elmélkedés: A' Bűnek igaz meg-esméréséről. A' betegnek gyógyulása; Nyavalyája megvallása.
II. Exercitium poenitentiae ex Dominica Passione. <i>Patientem respice Christum.</i>	II. Az poenitentiának szép gyakorlása, melyben az Christusnak kénszenvedésének históriájából néződ az kénszenvedő Christust.	XIV. elmélkedés: Penitentzia gyakorlás a' Jézus szenvedésiből. Nézz Meg-Váltód sebeire; Sebeidnek ott az Ire.
III. De fructu verae & feriae poenitentiae. <i>Christus, Resipiscite, clamat.</i>	III. Az igaz és valóságos poenitetniának hasznáról.	VII. elmélkedés: Az Penitentia tartás hasznairól. Christus kiáltya Mennyekből; Térjetek-meg bűnetekből
IV. Meditatio de Nomine Jesu. <i>Nomine quid Jesu suavius esse potest?</i>	IV. Elmélkődés az IESVS nevéről. Mi lehet gyönyörűsegesb az Jesus nevénel?	XVIII. elmélkedés: A' Jézus Nevinek édességiről. Nints kedvesebb emlékezés; mint édes Jézus nevezés.
V. Exercitium fidei ex amore Christi in agone mortis. <i>Mihi Jesu gratia quastus.</i>	V. Halálunk óráián való hűtnék gyakorlása az Christusnak szeretetiből.	XV. elmélkedés: Hítnek gyakorlása a' Krisztus halálából. Jézus örök idvességem; nékem minden nyereségem.